

STUDIA POLONIJNE
T. 29. Lublin 2008

KS. JÓZEF SZYMAŃSKI

**KRONIKA DZIAŁALNOŚCI INSTYTUTU BADAŃ NAD POLONIĄ
I DUSZPASTERSTWEM POLONIJNYM KUL
ZA ROK 2007**

I. SKŁAD PERSONALNY INSTYTUTU

W 2007 r. Instytut Polonijny pracował w następującym składzie: dyrektor – dr hab. Tomasz Panfil, prof. KUL. Adiunkt naukowy – ks. dr Józef Szymański; asystenci naukowi: mgr Witalij Rosowski, mgr Paweł Sieradzki, ks. mgr lic. Sławomir Zych, i w charakterze młodszego dokumentalisty mgr Jan Kobyłecki (do 31 grudnia 2007).

Dnia 20 marca 2007 r. mgr Witalij Rosowski obronił pracę doktorską pt. *Diecezja kamieniecka w latach 1918-1941*, napisaną pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Stanisława Wilka. Dnia 6 grudnia 2007 r. mgr Paweł Sieradzki obronił pracę doktorską pt. *Działalność Czartoryskich w dobrach Sieniawskich w drugiej połowie XIX w.*, napisaną pod kierunkiem prof. dra hab. Jana Ziółka.

II. SYMPOZJUM NAUKOWE

30 maja w auli Stefana kard. Wyszyńskiego Instytut był współorganizatorem sesji naukowej poświęconej *Trosce Kościoła o Polonię i Polaków w świecie*. W konferencji udział wzięło wielu badaczy Polonii z Lublina

a także z Meksyku oraz duszpasterze polonijni. W trakcie jednodniowej sesji, którą otworzył rektor KUL ks. prof. dr hab. Stanisław Wilk, wygłoszono 5 referatów, obejmujących skalę oddziaływania duszpasterstwa polonijnego i rolę w nim duchowieństwa. Podczas sesji Rektor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II ks. prof. dr hab. Stanisław Wilk dokonał wręczenia Medalu za Zasługi dla KUL Jego Eksceleencji Biskupowi Ryszardowi Karpińskiemu – delegatowi Konferencji Episkopatu Polski ds. Duszpasterstwa Emigracji.

Laudację na cześć ks. bpa dra Ryszarda Karpińskiego z okazji wręczenia Medalu za Zasługi dla KUL wygłosił ks. prof. dr hab. Edward Walewander, który powiedział:

Ekscelencjo, Najprzewielebniejszy Księżę Arcybiskupie
Ekscelencjo, Najprzewielebniejszy Księżę Biskupie
Magnificencjo, Najprzewielebniejszy Księżę Rektorze
Wysoki Senacie
Szanowny Panie Dyrektorze Instytutu Polonijnego
Szanowni, Drodzy Państwo

Wygłaszanie laudacji zawsze jest zadaniem trudnym. Z jednej strony nie da się ująć wszystkiego, co godne pochwały w życiu i dokonaniach osoby odznaczonej. Laudacja pozostaje więc z konieczności wypowiedzią aspektową. Z drugiej strony w życiu często bywa tak, że otoczenie co innego ceni w dorobku laureata, niż on sam uważa za najważniejsze w swojej działalności.

Gdy człowiek patrzy wstecz w swoją przeszłość, nie zawsze wszystkie wątki wiążą mu się w sensowną całość, choć tego pragnie. Ale człowiek wierzący, spoglądając retrospektywnie na swoje życie, odkrywa, że realizuje się w nim szczególnie zamysł Boży. Tak też jest w przypadku księdza biskupa dra Ryszarda Karpińskiego.

Oto Pan Historii przygotowywał dzisiejszego Laureata, urodzonego 28 grudnia 1935 r. w Rudzienku na terenie parafii Michów w diecezji lubelskiej, do niezwykłych funkcji i zadań już poprzez jego studia w Rzymie w latach 1963-1969. Tam najpierw ksiądz Ryszard Karpiński studiował dwa lata w Papieskim Instytucie Biblijnym i otrzymał licencjat z nauk biblijnych. Później kontynuował naukę na Papieskim Uniwersytecie św. Tomasza, gdzie uzyskał doktorat z teologii. W Wiecznym Mieście przyszły charyzmatyczny duszpasterz Polonii zdobywał rzymską perspektywę świata – perspektywę Piotrową. Jednocześnie dzięki studiom zagranicznym posiadał doskonałą znajomość kilku języków, żeby móc potem operować nimi w różnych krajach. W czasie studiów ujawniła się jego wielka umiejętność nawiązywania żywych kontaktów zarówno z Polakami żyjącymi w różnych krajach, jak i z obcokrajowcami, pielgrzymującymi do Rzymu jako do „Głowy Świata”. Niezauważenie stawał się łącznikiem między Rzymem i Polską a Polakami na całym świecie. Polonusi mieli wówczas bardzo utrudniony dostęp do Kraju swego pochodzenia, do Ojczyzny, od kilku dziesięcioleci oddzielonej od wolnego świata „żelazną kurtyną”. Tak

więc działalność księdza Ryszarda Karpińskiego w Rzymie miała w jakimś sensie charakter instytucjonalny.

Po powrocie ze studiów rzymskich Ksiądz Biskup był od grudnia 1969 r. prefektem w Wyższym Seminarium Duchownym w Lublinie. W 1971 r. Konferencja Episkopatu Polski skierowała go do pracy w Papieskiej Komisji ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżujących. W ciągu 14 lat pełnienia funkcji w tej Komisji brał udział w międzynarodowych zjazdach poświęconych problemom migracji ludności. Kilkakrotnie towarzyszył delegatom Stolicy Apostolskiej w ich podróżach do Polski. Dzięki jego aktywności w Rzymie dokonywało się pewnego rodzaju wprowadzanie duszpasterstwa polskiego w cały wielki nurt emigracji. Było to jakby Piotrowe spojrzenie ze szczytu świata na to trudne zjawisko społeczne.

Jako pracownik Papieskiej Komisji, 24 sierpnia 1985 r. ksiądz dr Ryszard Karpiński został biskupem tytularnym Minervino Murge i biskupem pomocniczym lubelskim. Konsekracja biskupia w dniu 29 września tego roku była wielkim wydarzeniem nie tylko dla Lublina. Zgromadziła wielu ludzi Kościoła z różnych krajów świata. Z Rzymu przybył m.in. ks. abp Emanuele Clarizio, wieloletni przełożony nowego biskupa. Głównym konsekratorem był prymas Polski kard. Józef Glemp. W swoim herbie ksiądz biskup Ryszard umieścił znamieny znak: statek płynący po morzu i słowa *Viatoribus fer auxilium* (Nieś pomoc ludziom w drodze). Jako biskup pomocniczy lubelski podjął wiele znaczących funkcji w Kościele partykularnym. Udzielał się też na arenie ogólnopolskiej.

Z tego samego zamysłu Bożego ksiądz biskup Karpiński został m.in. w ramach Konferencji Episkopatu Polski przewodniczącym Komisji ds. Duszpasterstwa Turystycznego (1988-1998). W latach 1991-2002 pełnił także obowiązki przewodniczącego Zespołu ds. Pomocy Katolikom na Wschodzie. Trudno wyliczyć wszystkie funkcje dzisiejszego Laureata. Wymienię może jeszcze dwie, które wydają się szczególnie ważne: od 1988 do 1993 r. był konsultorem Papieskiej Rady ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżujących; 2 maja 2003 r. został delegatem Konferencji Episkopatu Polski ds. Duszpasterstwa Emigracji Polskiej.

Odtąd Ksiądz Biskup apostołuje po całym świecie na podobieństwo św. Pawła. Jest biskupem w Polsce, a zarazem apostołem na całym świecie. Zadania swoje spełnia wspaniale. Wszyscy go za to podziwiamy i za to mu serdecznie dziękujemy. Jednocześnie obiecujemy modlitwę o dalsze owoce jego prac i przedsięwzięć, o siły do tych wielkich, nieraz dalekich pielgrzymowań.

Przyznanie Medalu za Zasługi dla KUL to wyraz wdzięczności naszych serc. A jest za co dziękować. Wyliczanie podróży tylko do krajów azjatyckich zajęłoby tu sporo czasu. Liczby powiedzą najwięcej: do chwili obecnej jako biskup pomocniczy był w ramach duszpasterstwa polonijnego 162 razy za granicą, w tym 62 razy jako delegat Komisji Episkopatu Polski. Wszędzie przepowiada, że Polonia powinna kultywować swą wiarę katolicką i – zgodnie zresztą z dewizą KUL – pozostawać wierna *Deo et Patriae*. Żyjąc w kraju nowego osiedlenia, z całych sił ma walczyć o ocalenie dorobku przodków, o podtrzymanie narodowych tradycji i zachowanie polskich świątyń.

Ksiądz Biskup publikuje rozprawy m.in. na łamach wydawanego przez nasz Instytut Polonijny rocznika „Studia Polonijne”. Stale współpracuje z redakcją Tygodnika

Katolickiego „Niedziela”, z Polską Sekcją Radia Watykańskiego, a okazjonalnie również z Katolicką Agencją Informacyjną. Nieustannie przypomina, że naszych braci Polaków, rozrzuconych po całej kuli ziemskiej, można spotkać w Moskwie i Berlinie, w Irkucku i Nowym Jorku, nad Renem i Amurem, nie wspominając o dawnych ziemiach Rzeczypospolitej Obojga Narodów, takich jak Wołyń, Podole czy Litwa; na Syberii – miejscu symbolu martyrologii narodowej. W swoich licznych reportażach podkreśla ksiądz biskup Karpiński, iż wszyscy Polacy, niezależnie od tego, gdzie mieszkają, często w wyniku dziejowych wydarzeń, „posiadają wspólność wobec naszego serca i pamięci”. Często prawie ich nie znamy, w ogóle za mało się nimi interesujemy. „Syto im czy głodno, zimno czy gorąco, żyją czy rozwijają się, czy też giną bez ratunku”. Jako delegat Episkopatu Polski ds. Emigracji Polskiej słusznie uważa, że trzeba nam, żyjącym w wolnym Kraju, czego może nieraz nie doceniamy, przynajmniej od czasu do czasu coś od nich i o nich usłyszeć, a tym samym podtrzymywać z nimi więź, by nie została ona zerwana. Trzeba dołożyć wszelkich starań „ażeby między nami i nimi wytworzył się duchowy prąd myśli i uczuć” – jak pisał prawie sto lat temu Bolesław Prus w artykule *Notatki wołyńskie* („Tygodnik Ilustrowany” z 3.12.1909).

Ksiądz Biskupa charakteryzuje wielka łatwość nawiązywania kontaktów z ludźmi, nie tylko z Polakami, ale i z obcokrajowcami. Także z naszego życia diecezjalnego trzeba wspomnieć o jego postawie bezpośredniości, otwartości i ducha braterskiego w relacji do księży i świeckich, mimo swej godności biskupiej i piastowania ważnych stanowisk. Umie neutralizować wszelkie napięcia i kontrowersje zarówno w instytucjach, jak i między instytucją a człowiekiem. Jest skromny, prostomyślny, życzliwy dla każdego. Umie słuchać drugiego człowieka, co Polonusi bardzo cenią. Chętnie pomaga innym. Gdy pracował w Rzymie – co nawet niejeden z tu obecnych dobrze pamięta – udzielał hojnej pomocy licznym pielgrzymom.

Mówiący te słowa ma szczególne osobiste powody, by jeszcze raz przy okazji dzisiejszej uroczystości wyrazić Księdzu Biskupowi swą wdzięczność, przyjaźń i oddanie. Był on przed ponad trzydziestoma laty, 22 kwietnia 1974 r. w Krasnobrodzie – tego dnia nigdy nie zapomnę – moim kaznodzieją prymicyjnym. Kazanie prymicyjne to programowanie neoprezbiterowi życia. W wielu różnych okolicznościach był biskup Karpiński moim niezawodnym przewodnikiem wśród ludzi i instytucji. W lubelskim Seminarium Duchownym był jako mój prefekt. W Rzymie zapoznał mnie m.in. z kardynałem Władysławem Rubinem, opiekunem Polonii, poprzednikiem arcybiskupa Szczepana Wesołego, a także – swoim (o czym jeszcze wtedy obydwaj nie mogliśmy wiedzieć). Wprowadził mnie do pracy w *Catholica Unio Internationalis*, do Stowarzyszenia Współpracy Polska-Wschód. Na znak wdzięczności wraz z całym zespołem Instytutu Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym KUL dedykowałem Ekscelencji przygotowaną przez nas rozprawę *Polacy w Armenii* (Lublin 2002) „w uznaniu dla wielkiego zaangażowania na rzecz Polonii oraz Polaków na Wschodzie oraz z wyrazami głębokiej czci”.

Ekscelencjo! Najprzewielebniejszy Księżu Biskupie!

Niech mi będzie wolno dzisiaj, w tym wyjątkowo miłym i uroczystym momencie, wyrazić nasze podziękowanie za wszelkie dobro, jakim dotychczas obdarował Ksiądz Biskup Polonię przez długie lata swojej dla niej posługi; za wszystkie inicjatywy i

działania, podejmowane w celu umocnienia jej w wierze ojców i w wierności wobec Ojczyzny. Jednocześnie pragnę życzyć jak najserdeczniej, żeby ta działalność trwała jak najdłużej; by Bóg darzył Księdza Biskupa hojnie niezbędnymi łaskami. Niech Polacy żyjący poza Polską – zarówno ci, którzy długie lata nie mogli do niej wrócić, jak i dzisiejsza młodzież, wyjeżdżająca w poszukiwaniu zarobku – korzystają jak najwięcej i jak najdłużej z pasterzowania pełnego poświęcenia, z ogromnego doświadczenia i bogactwa osobowości Księdza Biskupa.

Ad multos plurimosque annos!

III. WYJAZDY NAUKOWE I SPOTKANIA POLONIJNE PRACOWNIKÓW INSTYTUTU

17 stycznia – dr Paweł Sieradzki wziął udział w ogólnopolskiej sesji naukowej zorganizowanej przez KUL pt. „O cywilizację łacińską”. Podczas sesji wygłosił referat *Dietrich von Hildebrand wobec kryzysu Kościoła Powszechnego w świecie zachodnim*.

24 stycznia – ks. dr Józef Szymański uczestniczył w Warszawie w spotkaniu organizacyjnym zorganizowanym przez Instytut Pamięci Narodowej nt. „Stan badań nad represjami wobec Metropolii Lwowskiej w latach 1939-1950”.

12-16 marca – ks. dr Józef Szymański przebywał na kwerendzie naukowej w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku.

9 maja – ks. Sławomir Zych przebywał w Brzozowie na Międzynarodowej Konferencji Historycznej „Wspólne dziedzictwo kulturowe Polaków i Ukraińców” i wygłosił referat nt. *Relacje etniczne i wyznaniowe na terenie diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego w czasie okupacji niemieckiej i sowieckiej*.

13-14 maja – ks. dr Józef Szymański wziął udział w ogólnopolskiej konferencji naukowej zorganizowanej przez Uniwersytet Gdański w Gdańsku-Sulęcynie „Procesy migracyjne w kontekście przemian kulturowo-cywilizacyjnych” i wygłosił referat nt. *Duszpasterstwo polonijne w Kościołach partykularnych Unii Europejskiej*.

30 maja – Instytut Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym KUL był współorganizatorem sesji naukowej „Troska Kościoła o Polonię i Polaków w świecie”. Ks. dr J. Szymański podczas sesji wygłosił referat *Duszpasterstwo polonijne – skala oddziaływania*.

6-10 września – dr Witalij Rosowski wziął udział w międzynarodowej konferencji naukowej organizowanej przez Commission Internationale d’Histoire et d’Etude du Christianisme (CIHEC) pt. Religious Space of East-Centrale Europe – Open to the East and the West i wygłosił referat *Stolica Apos-*

tolska wobec Kościoła katolickiego na Ukrainie w latach 1917-1921 (The Holy See and the Catholic Church in the Ukraine 1917-1921).

24 września – ks. dr Józef Szymański wziął udział w ogólnopolskiej sesji naukowej „Organizacja i praca w archiwach kościelnych” zorganizowanej przez KUL. Podczas sesji wygłosił referat *Źródła do dziejów Kościoła w archiwach ukraińskich.*

Paweł Sieradzki odpowiadał za przygotowanie i opracowanie graficzne wystawy (wraz z siostrą prof. Urszulą Borkowską OSU) „150 lat obecności Urszulanek Unii Rzymskiej w Polsce (1857-2007)”, Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum” w Krakowie, listopad-grudzień 2007.

29-31 października i 9 listopada – dr Witalij Rosowski prowadził kwerendę w Archiwum Diecezjalnym w Siedlcach.

29-31 listopada – ks. mgr lic. Sławomir Zych prowadził kwerendę w Archiwum Państwowym w Rzeszowie.

26-30 listopada – Paweł Sieradzki prowadził kwerendę w Archiwum Założyciela Sióstr Karmelitanek Dzieciątka Jezus w Łodzi.

PUBLIKACJE INSTYTUTU

Jan Walkusz, *Polonia i parafia Matki Boskiej Częstochowskiej w London*, Lublin 2007 (w serii A (Studia „Biblioteki Polonii”)

Z Sybiru na drugą półkulę. Wojenne losy polskich dzieci, red. ks. Józef Szymański, ks. Włodzimierz Wieczorek, Lublin 2007.

„Studia Polonijne” 28(2007), ss. 360.

Ponadto pracownicy Instytutu opublikowali jedną książkę, 25 artykułów i 6 recenzji.